

Ірина ГНАТЮК

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України
вул. Грушевського, 4, м. Київ, 01001, Україна
Електронна пошта: iryna.gnatyuk@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-8261-7949>

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ДИСКУРС ДОБИ УКРАЇНІЗАЦІЇ: 20-ТІ РОКИ ХХ СТ.

У контексті праць В. М. Русанівського з історії української літературної мови з'ясовано особливості мови науково-популярного жанру 20-х рр. ХХ ст. Маючи хист ученого-популяризатора лінгвістичних знань, В. М. Русанівський просто й доступно зумів донести до широкого читацького кола складні наукові проблеми, зокрема у виданнях: «Рідне слово» (1969), «Чи правильно це написано» (1972), «Життя слова» (1978; у співавторстві), «Розквітай же, слово!» (1983; у співавторстві), «Наша мова калинова» (1984).

Звернено увагу на основні галузі популяризації знань у 20-ті рр. ХХ ст., досліджено, що тематично науково-популярна література групувалася навколо проблем суспільно-політичних, природничих, педагогічних, медичних, технічних тощо. Особливістю цього періоду є різке згортання гуманітарного напрямку популяризації знань, який переважав у ХІХ ст. та на початку ХХ ст. Замість популярних книжок, пов'язаних з історією України, мистецтвом, мовою, літературою, з'являється велика кількість літератури ідеологічного змісту.

Окреслено історію науково-популярних видань, які здійснювали численні видавництва Харкова, Києва, Кам'янка-Подільського, Катеринослава, Полтави, Одеси. Розглянуто конкретні тексти, особливості побудови популярного викладу, лексико-синтаксичні засоби; подано короткі відомості про авторів-популяризаторів наукових знань, зокрема Якова Чепігу та Володимира Підгасцького; внесок відомих просвітніх діячів того часу у розвиток мови науково-популярного дискурсу.

Наголошується, що мова науково-популярних текстів у зазначений період була об'єктом спеціальної уваги мовознавців. Учений і поет Микола Гладкий у 1928 р. видав книжку «Наша газетна мова», яка містила окремий розділ «Суть популярного викладу». Він є також автором статті «Справа популяризації наукового знання» (1928). І спеціальні праці з теорії популяризації наукового знання, і велика науково-популярна література, створена в 20-х роках ХХ ст., є свідченням того, наскільки актуальною і важливою на той час була ця проблема.

Ключові слова: науково-популярний дискурс, доба українізації, популяризація наукового знання, жанр науково-популярної брошури, науково-популярний текст, мовно-стильові ознаки науково-популярного тексту.

Цитування: Гнатюк І. Науково-популярний дискурс доби українізації: 20-ті роки ХХ ст. Мовознавство. 2024. № 1. С. 70–77. <https://doi.org/10.33190/0027-2833-334-2024-1-007>
Citation: Hnatiuk I. (2024). Naukovo-populiarnyi dyskurs doby ukrainizatsii: 20-ti roky XX st. [Popular-scientific discourse of the Ukrainization period: the 20s of the 20th century]. Movoznavstvo, (1), 62–70. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.33190/0027-2833-334-2024-1-007>

Стаття опублікована за ліцензією CC BY-SA 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>)

Віталій Макарович Русанівський плідно та цілеспрямовано працював у різних царинах мовознавчої науки. Це — проблеми сучасного життя мови та її історії, взаємодії української та інших слов'янських мов. Вагоме місце в науковій спадщині вченого займають праці з історії української літературної мови. Відчуваючи гостру потребу в оновленому курсі історії української літературної мови, невтомний дослідник рідної мови написав підручник «Історія української літературної мови» (2001), в якому виклав концепцію цього напрямку лінгвоукраїністики. Створенню підручника передували поважні дослідження майже всіх періодів історії літературної мови: від давнини до сучасності. Це і розділи, і ґрунтовні передмови в колективних монографіях, що побачили світ у 70-х–80-х роках ХХ ст., ініціатором створення і відповідальним редактором яких він був, зокрема «Мова і час» (1977), «Жанри і стилі в історії української літературної мови» (1989), а також взірцеві статті, присвячені аналізу мовотворчості письменників та їхньому внескові в розвиток української літературної мови. Учений створив виразні мовні портрети Тараса Шевченка, Володимира Винниченка та ін.

Віталій Макарович, як відомо, володів хистом ученого-популяризатора лінгвістичних знань. Складні наукові проблеми він просто й доступно доніс до широкого читацького кола у виданнях «Рідне слово» (1969), «Чи правильно це написано» (1972), «Життя слова» (1978; у співавторстві), «Розквітай же, слово!» (1983; у співавторстві), «Наша мова калинова» (1984). Отже, комплекс питань, пов'язаних з популяризацією наукових знань, доцільно розглядати в контексті творчої спадщини академіка В. М. Русанівського.

20-ті роки ХХ ст. вважають «золотим віком українців під владою Рад», коли їхня «впевненість у власних силах, їхні прагнення переживали гідне подиву відродження» [Субтельний : 332].

За словами Олесь Гончара, «Український Ренесанс 20-х років був явищем європейського і світового масштабу» [Гончар : 1].

Із набиранням обертів політики українізації успішно розвивалися всі сфери суспільного життя. Часи творчого піднесення переживала українська наука.

Наукова мова 20-х років, що досягла досить високого рівня розвитку, зокрема в сфері гуманітарних наук, не була мовою вузької групи вчених і фахівців. «Вона через свій широкий ареал вжитку — школу, виробництво, техніку — знаходила застосування в науково-популярній, педагогічно-методичній літературі, входила в ораторську практику громадсько-політичного життя» [Курс історії... : 99].

Упродовж 20-х років ХХ ст. було створено велику науково-популярну літературу, яка в численних на той час видавництвах виходила масовими накладками. Українська науково-популярна література мала вже свої традиції, до того ж її мета повністю збігалася з тими завданнями, які в добу українізації ставили перед наукою: «передати народнім масам наукові досягнення людства та до того й у такій мовній формі, що, не калічачи народної мовної основи, допомагала б цим масам легко й вільно підноситися з щабля на щабель до все вищого й вищого культурного рівня, не розриваючи разом і суцільного ланцюга свого поступу, бо це шлях не для окремих одиниць, а для мільйонів» [Гладкий : 152]. Цим настановам найбільше відповідав жанр науково-популярної брошури, тому, зрозуміло, в цей час він був широко представлений. Популярні брошури на наукові теми видавали, крім української, російською, польською, єврейською та іншими мовами. Багато бро-

шур, що їх видавали українською мовою, було перекладено з російської, інших слов'янських та європейських мов. Для історії української літературної мови значний інтерес становлять насамперед автохтонні, самотутні праці, написані українськими популяризаторами наукових знань.

Видання української науково-популярної брошури в 20-х роках здійснювали різні видавництва, зокрема харківські (адже Харків на той час був столицею Української соціалістичної радянської республіки): «Шлях Освіти» при Наркомосвіті УСРР, «Червоний Шлях», Державне видавництво України (ДВУ), «Радянський селянин», Видавництво Народного Комісаріату земельних справ, «Укрповітршлях» та багато інших.

У Києві науково-популярну літературу публікувало видавниче товариство «Час». Багато книжок видавало також Всеукраїнське кооперативне видавниче й торговельне товариство «Книгоспілка» (Харків–Київ).

З-поміж інших видавництв вирізняються кооперативні товариства в Полтаві, Одесі, Катеринославі, Кам'янці-Подільському та ін. Хоч треба зауважити, що порівняно з 1917–1920 рр. кількість видавничих точок у нестоличних містах значно скоротилася.

Майже кожне з названих видавництв випускало в світ популярні брошури окремими серіями. Серій було дуже багато. У них книжки групувалися як за тематикою, так і за призначенням певному колу читачів. В основному популярна література призначалася селянству, яке становило на той час основне населення України. Про це свідчать, наприклад, такі назви серій у різних видавництвах: «Бібліотека селянина», «Робітниче-селянська бібліотека» (при видавництві «Червоний шлях» у Харкові), «Бібліотека селянина» (при видавництві «Шлях Освіти», Харків), «Селянська бібліотека» (при ДВУ, Харків), «Бібліотека кооператора» (при Полтавському кооперативному видавництві).

Тематично науково-популярна література групувалася навколо проблем суспільно-політичних, природничих, педагогічних, медичних, технічних тощо. Зокрема, існували такі напрями популяризації: «Серія радянського права», «Педагогічна бібліотека», «Бібліотека суспільствознавства», «Серія технічно-виробнича», «Хемія та війна», «Серія світознавства», «Серія кооперативна», «Серія медичинська», «Серія історична», «Серія політична» і т. ін.

1927 р. Державне видавництво України видало «Каталог популярної літератури», що містив перелік популярних брошур українською мовою, опублікованих упродовж 1920–1926 рр. Недоліком «Каталогу...» було те, що в ньому не вказано рік видання книжок, а також те, оригінальні вони чи перекладені з російської мови. Але разом із тим «Каталог...» дає цінну інформацію про обсяг і тематику науково-популярної літератури першого п'ятиріччя 20-х років ХХ ст. Усього «Каталог...» містить 291 назву. Усі брошури розподілено за рубриками: 1. Світознавство — 11 назв; 2. Природознавство — 36 назв; 3. Антирелігійна література — 36 назв; 4. Медично-природнича література — 25 назв; 5. Робоча бібліотека учня — 19 назв; 6. Політика. Економіка. Реврух — 83 назви; 7. Ленін. Ленінізм — 81 назва [див.: Каталог...].

Як бачимо, «левоу частку» від загальної кількості (200 назв) становлять брошури з питань політики, ідеології та боротьби з релігією. Решта книжок (91 назва) стосуються питань природознавства й медицини. Зовсім відсутні популярні книжки, пов'язані з історією України, мистецтвом, мовою, літературою. Але саме гуманітарний напрям популяризації знань переважав у

XIX ст. та на початку XX ст. Очевидним є різке згортання традиційної тематики українських популярних текстів, «крен» у бік панівної політики та ідеології.

Слід пам'ятати, що політика українізації була дозволена і схвалена Москвою. Вона мала на меті не збереження і зміцнення національної держави Україна, а закріплення й укорінення в одній з республік СРСР радянської влади. Для цього потрібно було виховати свої «доморощені» кадри, бо заслані з Москви чиновники й урядовці викликали недовіру в масах, були чужими за менталітетом, не могли підкорити й завоювати українську душу.

Орієнтація науково-популярної літератури 20-х років XX ст. була зразком нових підходів до духовної сфери життя суспільства. «Поставивши метою збудувати новий соціально-економічний устрій, радянський уряд сприяв створенню нових типів шкіл і підходів у викладанні, що прискорили б розрив із “буржуазним минулим”. Радянські педагоги обстоювали необхідність пов'язувати освіту з прищепленням людині комуністичних цінностей та ідеології. Тому згодом у школах було запроваджено програми, в яких особливе значення надавалося поєднанню праці й навчання, колективному навчанню й технічній освіті. Водночас до другорядних було віднесено класичні та гуманітарні дисципліни й цілком заборонено вивчення основ релігії» [Субтельний : 345].

Щоправда, продовжувалася традиція написання популярних праць з питань природознавства. Позитивним можна вважати і факт появи книжок з проблем медицини.

Серед авторів тогочасних науково-популярних праць майже не натрапляємо на відомі прізвища, у той час як дорадянську українську науково-популярну літературу творили відомі письменники та вчені, такі як П. Куліш, М. Драгоманов, Леся Українка, Б. Грінченко та багато інших, котрі вважали своїм громадським обов'язком поширювати наукові знання серед широкого загалу. Тому й мова цих праць була добірною, такою, «що й досі ми черпаємо звідти чимало народніх термінів, висловів, зворотів та можемо повчитися просто й ясно, зрозуміло для селянина викладати потрібне йому наукове знання». Тепер же, продовжує свою думку М. Гладкий, «писати книжки для селянства береться всякий нездара, що пробує “пера й чорнила”, а ще й до того відповідальність за виклад і мову покладається заспіль на українізованих перекладачів, що не тільки не знають живої народньої мови, але й до термінологічних словників наших лінуються зазирнути, не кажучи вже за те, що вони анічогісінько не знають за таку вельми складну річ, як суть популярного викладу й популярної мови. В результаті маємо тільки матеріял для дотепних фейлетонів, а не маємо серйозної популярної літератури» [Гладкий : 152].

Отже, науково-популярна література 20-х років XX ст., на думку М. Гладкого, «перебуває в жалюгідному стані щодо своєї мови» [Гладкий : 152], на відміну від української популярної літератури XIX ст. Причину такого стану вчений-стиліст бачив у відсутності талановитих популяризаторів. Справді ж бо, письменники не могли виступати в ролі тлумачів науки, бо культурологічна тематика, яка була для них близькою, виявилася небажаною і несучасною для спролетаризованої, «збільшовиченої» ери. А про правила санітарної гігієни чи будову людського тіла майстри художнього слова писати не могли. Стосовно вчених-популяризаторів наукових знань можна знайти й кілька позитивних прикладів.

Так, привертають увагу як за фаховим рівнем, так і за мовним оформленням викладу популярні брошури Якова Чепіги: «Розмови про виховання дитини» (К., 1924), «Моральне втручання в справі виховання» (К., 1924), «Страх і кара та їх вплив на характер і волю дитини» (К., 1924), «Увага і розумовий розвиток дитини» (К., 1924) та ін.

Короткі відомості про Якова Феофановича Чепігу-Зеленкевича (1875–1938) подає УРЕ: «Український радянський педагог і освітній діяч, <...> 1928–34 рр. працював у Харкові в н.-д. ін-ті педагогіки УРСР» [УРЕ : 257]. Відсутність в УРЕ відомостей про діяльність Якова Чепіги з 1934 до 1938 р., дата смерті — 1938 р., як і те, що на титульних сторінках книжок, датованих 1917–1920 рр., його ім'я як редактора чи упорядника стоїть поряд з іменами Спиридона Черкасенка, Софії Русової та ін., можна припустити що Яків Чепіга був знаним ученим-педагогом доби українізації і що його, як багатьох інших представників української інтелігенції тих часів, спіткала трагічна доля — розстріл чи смерть на засланні. Твори педагога-науковця довгий час були під забороною, ім'я забулося і ні про що не говорить сучасникам.

І лише в сучасний період спадщина Я. Ф. Чепіги-Зеленкевича удоступнена, вивчена, його добре ім'я відновлено. Стало відомо, що це український педагог, психолог, громадський діяч, автор проекту української національної школи, українських шкільних підручників, понад 150 наукових праць з теорії та методики початкового навчання; його ідеї вплинули на розвиток педагогічної науки в Україні у 1920–1930 рр.

Непересічною особистістю був, мабуть, і професор В. Я. Підгаєцький, про що свідчить майстерно написана ним праця «Євгеніка, або наука про поліпшення майбутніх поколінь» (Харків : Шлях Освіти, 1924). Будь-які згадки про цього вченого в сучасних довідниках чи енциклопедіях відсутні.

Стосовно авторства науково-популярних брошур можна констатувати, що починаючи з 20-х років ХХ ст. поширення знань серед широкого кола нефаківців стає справою спеціального кола людей — популяризаторів, завданням яких було доносити до масового читача суть наукових теорій у доступній формі. Тому зрозуміло, чому серед прізвищ авторів популярних брошур небагато відомих імен.

Однією з кращих брошур природознавчої тематики є книжка професора В. Я. Підгаєцького, який, як сам він зазначає в «Примітці», працював у секції євгеніки Інституту фізичної культури Всеукраїнської академії наук (м. Київ). Одним з практичних завдань секції була «популяризація в широких масах народу відомостей про закони спадковості у людини, про завдання та мету євгеніки і т. ін. шляхом улаштування лекцій, виставок, видання книжок, листівок і т. ін.» (Підгаєцький : 22). Значення терміна «євгеніка» проф. В. Я. Підгаєцький роз'яснює вже в самій назві: «Євгеніка, або наука про поліпшення майбутніх поколінь».

Мова аналізованої брошури більше наближається до книжної, ніж до розмовної. Вона під силу читачеві підготовленому. Тут помічаємо навіть зворотні тлумачення термінів: народна назва витлумачується науковою: *хворі на падавку (epilepsію)* (Підгаєцький : II).

Популярна брошура 20-х років за характером викладу матеріалу нагадує розповідь з великою кількістю розмовних елементів і конструкцій. Це пояснювалося передусім рівнем тієї аудиторії, для якої адресовано текст. Брало до уваги й те, що адресат не є фахівцем тієї тематики, яка стала об'єктом популяризації. У розповідній манері писали книжки,

в яких подавали початкові відомості з певної дисципліни. Характерною ознакою таких книжок є непропорційність співвідношення між власне науковою і популярною частинами. Популярна частина викладу значно переважає наукову. Тому більшість брошур цього періоду точніше було б назвати популярними, популярно-науковими, а не науково-популярними. На підтвердження цієї думки наведемо початок брошури Г. Вечфінського «Як люди навчилися літати»:

«Перед тисячами років людина давньої давнини вела безперервну й важку боротьбу за своє існування на землі. Вона не вміла тоді ще боротися з жахливими й незрозумілими для неї явищами природи, вона часто знемагалася в постійній боротьбі з дикими тваринами, що були багато дужчими вигаданих богів і добрих духів» (Вечфінський : 4).

Як бачимо, жодного терміна, жодного книжного звороту, жодного наукового постулату. Далі автор переказує давні міфи та легенди, наводить свідчення старовинних літописів, як він сам називає, «казок» про Дедала та Ікара, про смерда Микитку, що був кріпаком боярина Лупатова. І тільки на одинадцятій сторінці натрапляємо на виклад наукового характеру:

«Один вчений на прізвище Шарль, винайшов новий газ, значно легший за повітря й дим — водень» (Вечфінський : 11).

Усе, що може бути невідомим чи незрозумілим непідготовленому читачеві, всі слова, які, за припущенням Г. Вечфінського, читач бачить уперше, подано з означеннями, уточненнями, іншими супровідними авторськими коментарями. Для того, щоб привернути увагу до прізвища вченого — винахідника водню, Г. Вечфінський не просто називає його, а готує читача до його сприймання: *один учений на прізвище Шарль*. А терміну *водень* передує ціле означальне речення: *новий газ, значно легший за повітря й дим*. Але кількісно наукова частина викладу, порівняно з популярною, є дуже незначною.

Характерною ознакою мови популярно-наукової літератури 20-х рр., принаймні кращих її зразків, є простота й виразність. Простота — це ясність, зрозумілість і послідовність думок, а не спрощеність, примітивізація, що межує з вульгаризаторством.

Своє розуміння простоти й доступності викладу Л. Андренко, автор популярної брошури «Вода в природі», викладає у вступному слові «До читача»:

«Ми старалися писати так, щоб книжки ці були приступні та зрозумілі всякому читачеві. Завдання не аби-яке. Через те, що науки не підпускалися до робітника та селянина, наукова мова, наукові слова так само не дійшли до нього. Не дають вони наймення й тих людей, що посували науку, що віддавали навіть для неї все своє життя на попівському багатті та на царських плахах.

В своїх книжках ми скупували всього, що заважатиме їхньому розумінню. Але з іншого боку, ми знали, що читач добре розбереться, що книжка — не про Бову-королевича, не побрехенька, яку можна перемахнути за одним духом. Книжка для серйозного читання, що дає розумовий напрямок. Книжка, яку треба читати й обмірковувати.

А тому, будучи на перший раз дбайливими, ми все-таки, в міру потреби, дали й наукові слова й імена вчених людей, все це разом пояснюючи» (Андренко : 5).

Отже, щоб виклад був доступним, але не сприймався читачем як казка про Бову-королевича, тобто надто спрощено, автор-популяризатор допускає наявність у ньому, по-перше, наукових слів — термінів і, по-друге, імен учених — фахівців у галузі, що є об'єктом опису. Але і наукові слова, й імена вчених неодмінно мають бути поясненими, прокоментованими.

Простота й доступність — важливі, але не єдині риси популярного викладу. Найбільший успіх у читача мають ті твори, які привертають красою опису, яскравою художньою мовою. Візьмімо, наприклад, таку цитату:

«Зо всіх світил нашого ночного неба Місяць, безумовно, завжди притягував до себе найбільшу увагу людськості. Тихе задумливе світло його тонкого серпу в проміннях згасання вечірньої зорі, спокійне сріблясте сяйво повного диску серед мовчазних ночей притягали до себе допитливість мислителів усіх часів» (Аленич : 3).

Художність викладу в наведеному уривку поєднується з точністю наукового тексту: звернено увагу на те, що Місяць може мати форми серпа і диска. Разом із тим, автор ніби запрошує кожного, хто розгорнув брошуру, до розмови про небесне світило, намагаючись привернути увагу читача до теми оповіді.

Важливо, що саме в цей час М. Гладкий написав спеціальні узагальнювальні праці з теорії популяризації наукового знання. І ці праці, і велика науково-популярна література, створена в 20-х роках ХХ ст., є свідченням того, наскільки актуальною і важливою була ця проблема.

ЛІТЕРАТУРА

- Гладкий М. справа популяризації наукового знання. *Життя і революція*. 1928. № 8. С. 144–154.
- Гончар О. Саморозквіт нації. *Літературна Україна*. 1989. № 7.
- Каталог популярної літератури. Харків : ДВУ, 1927.
- Курс історії української літературної мови / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. Т. 2. 416 с.
- Субтельний О. Україна. Історія. Київ : Либідь, 1992. 512 с.
- УРЕ – Українська радянська енциклопедія : в 12 т. Київ : Головна редакція УРЕ, 1985. Т. 12. 568 с.

ДЖЕРЕЛА

- Аленич Аленич О. Про місяць. Кам'янець-Подільський, 1920.
- Андренко Андренко Л. Вода в природі. Київ : ДВУ, 1925. 56 с.
- Вечфінський Вечфінський Г. Як люди навчилися літати. Харків : Укрповіттряхля, 1924. 26 с.
- Підгаєцький Підгаєцький В. Я. Євгеніка, або наука про поліпшення майбутніх поколінь. Харків : Шлях освіти, 1924. 24 с.

Дата надходження до редакції: 19.04.2021
Дата надходження після доопрацювання: 22.08.2022
Дата затвердження редакцією: 17.10.2023

REFERENCES

- Hladkyi M. (1928). Sprava populiaryzatsiji naukovooho znannia. *Zhyttia i revoliutsia*, (8), 144–154. [In Ukrainian].
- Honchar O. (1989). Samorozkvit natsii. *Literaturna Ukraina*, (7), 1. [In Ukrainian].
- Kataloh populiarnoi literatury. (1927). Kharkiv: DVU [In Ukrainian].

- Kurs istorii ukrainskoi literaturnoi movy. (1961). I. K. Bilodid (Ed.). Kyiv: Vydavnytstvo AN URSSR. Vol. 2. [In Ukrainian].
- Subtelnyi O. (1992). Ukraina. Istoriia. Kyiv: Lybid. [In Ukrainian].
- URE – Ukrainska radianska entsyklopediia. (1985). Kyiv: Holovna redaktsiia URE. Vol. 12. [In Ukrainian].

SOURCES

- Alenych Alenych O. (1920). Pro misiats. Kamianets-Podilskyi. [In Ukrainian].
- Andrenko Andrenko L. (1925). Voda v pryrodі. Kyiv: DVU. [In Ukrainian].
- Vechfinskyi Vechfinskyi H. (1924). Yak liudy navchylysia litaty. Kharkiv: Ukrpovitshliakh. [In Ukrainian].
- Pidhaietskyi Pidhaietskyi V. Ya. (1924). Yevhenika, abo nauka pro polipshennia maibutnikh pokolin. Kharkiv: Shliakh osvity. [In Ukrainian].

Received: 19.04.2021

Received in revised form: 22.08.2022

Accepted: 17.10.2023

Iryna HNATIUK

O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine

4 Hrushevskoho Str., Kyiv, 01001, Ukraine.

E-mail: iryna.gnatyuk@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-8261-7949>

POPULAR-SCIENTIFIC DISCOURSE OF THE UKRAINIZATION PERIOD: THE 20S OF THE 20th CENTURY

In the context of V. M Rusanivsky's works on the history of the Ukrainian literary language, the peculiarities of the language of the popular science genre of the 1920s have been clarified. Having the skill of a scientist-popularizer of linguistic knowledge, V. M Rusanivsky simply and easily managed to convey to a wide range of readers complex scientific problems, in particular in the publications: «Native Word» (1969), «Is it written correctly» (1972), «The life of the word» (1978; co-author), «Bloom, word!» (1983; co-author), «Our Kalinov language» (1984).

Attention is paid to the main areas of popularization of knowledge in the 1920s, it is investigated that thematically popular science literature was grouped around the problems of socio-political, natural, pedagogical, medical, technical and so on. The peculiarity of this period is the sharp decline of the humanitarian direction of popularization of knowledge, which prevailed in the nineteenth century, and in the early twentieth century. Instead of popular books related to the history of Ukraine, art, language, literature, a large amount of literature of ideological content appears.

The history of popular publications in popular science carried out by numerous publishing houses in Kharkiv, Kyiv, Kamianets-Podilskyi, Katerynoslav, Poltava, and Odessa is outlined. Specific texts, features of construction of a popular statement, lexical and syntactic means are considered; brief information about authors-popularizers of scientific knowledge, in particular Yakov Chepig and Volodymyr Pidhayetsky; the contribution of famous educators of that time in the development of the language of popular-scientific discourse.

It is emphasized that the language of popular-scientific texts in the period was the object of special attention of linguists. In 1928, the scientist and poet Mykola Gladky published the book *Our Newspaper Language*, which contained a separate section entitled *The Essence of Popular Presentation*. He is also the author of *The Case for the Promotion of Scientific Knowledge* (1928). Both special works on the theory of popularization of scientific knowledge and extensive popular science literature created in the 1920s are evidence of how relevant and important this problem was at that time.

Keywords: popular-scientific discourse, Ukrainization period, popularization of scientific knowledge, genre of popular-scientific brochure, popular-scientific text, linguistic and stylistic features of popular-scientific text.